

»Vroč« poletje ni popolnoma dober prevod za »glorious« summer, saj gre bolj za sijaj in sproščenost po zmagi kakor za vročino. Prav tako spočetka ni docela jasno, da so oblaki mišljeni predvsem kot prispodobe — pač zato, ker je verz v slovenščini raztrgan na dvoje in šele vrstico kasneje izvemo, da gre pravzaprav za oblake »nad našo hišo«, namreč kraljevsko rodbino Yorških.

Seveda — težave te vrste se kopičijo pred vsakim prevajalcem, tudi najbolj genialnim. Tako izvrsten prevajalec, kakor je Bor, pa bi se bil mogoče lahko ognil izrazom, kakor »licemerstvo« ali »zlokobnost«, ki preveč silijo v literaturo in se zato oddaljujejo od Shakespearovega jezika, ki je v vsej »nališpani bujnosti« vendarle naraven. Mogoče bi se bilo ogniti tudi izrazom kakor »spone na stezniku«, »drug« (v pomenu tovariš) ali celo izrazom »veper« (nem. »Eber«, pa čeprav je prešel v šolske knjige) ali pa »podel«. Ta zadnja beseda v slovenščini ne zveni (najbrž, ker je tuja), vendar je zanjo včasih težko najti nadomestila v našem jeziku, ki je čudno reven, kar zadeva ljubkujoče besede ali psovke.

Vsakdo, ki je kdaj koli skušal sam prevajati, pa zaradi takih »peg na soncu« Borovega prevoda ne bo cenil manj, temveč bolj. Razumel bo, da je prevajalec moral premagati nešteto težav, tako smiselnih kakor poetičnih, lepot, ki so se — kakor zmeraj — upirale, da bi jih kdo prelil v drug jezik. Slovenski »Richard III« je zelo lepa in zelo pomembna knjiga, ki smo je lahko veseli kot nove pridobitve prevajalstva in nove pridobitve slovenske shakespeareologije. Knjiga je razen tega opremljena s številnimi opazkami, s prilogo, ki kaže zgodovinsko podobo, genealogijo obeh usodnih »rož«, bele in rdeče. V spremni besedi je Bratko Kreft zelo prizadevno podal mnogo zgodovinskega in literarno pomembnega gradiva.

B. R.

IGNAZIO SILONE, VINO IN KRUH

Italijanski sodobni pisatelj Ignazio Silone je naš stari znanec. Po zadaji vojni je najprej — že drugič v slovenščini — izšla njegova *Fontamara*, za njo pisateljev najnovejši roman *Prgišče robidnic*, zdaj pa je Cankarjeva založba v okusni opremi in dokaj dobrem prevodu izdala *Vino in kruh*. Ta roman je bil že pred vojno in med njo preveden v več evropskih jezikov, toda v obliki, ki se nam kaže v našem prevodu, še ni doživel niti svoje italijanske izdaje. V slovenščino je preveden iz predelanega, za ponatis v italijanščini pripravljenega rokopisa. Tako lahko zapišemo, da se tudi pri nas nadaljuje tradicija, ki je spremljala izdajo skoraj vseh dosedanjih Silonejevih del. Le-ta so bila namreč po večini natisnjena prej v prevodih kakor v izvirniku. Pisatelj je bil kot borec proti fašizmu in politični begunec na črni listi italijanskega fašističnega režima.

Niti njegove ime se ni smelo omenjati. Silone, sin abruškega malega kmeta in matere tkalke, ki je že kot sedemnajstletni študent tajnik Zveze poljedelskih delavcev v Abruzzih in organizator protivojnih demonstracij, je nekaj let kasneje med ustanovitelji komunistične partije Italije, urednik »Avanguardie« in tržaškega delavskega glasila »Il Lavoratore«, po *pohodu na Rim* pa urednik ilegalnih protifašističnih glasil. Večkrat je zaprt, leta 1928 pa se umakne iz domovine, dve leti tava po svetu in okuša grenki kruh

begunca, leta 1950 pa se za nadaljnjih štirinajst let nastani v Svici. Mladostni ogenj se je umiril, zaradi izkušenj pa, ki jih je kot ilegalec imel s strankinim vodstvom — bilo je v tujini, obsojeno na nesamostojno politiko — leta 1950 tudi izstopi iz komunistične partije.

Naslednjih deset let Silonejevega življenja je posvečenih pisateljevanju. Že leta 1950 napiše *Fontamaro*, za njo pa vrsto del, med njimi romana *Kruh in vino* (po novem *Vino in kruh*) in *Seme pod snegom*, da omenim le najboljša. Po letu 1940 Siloneja spet za nekaj let pritegne politično delo. Politično aktiven je tudi prva leta po svoji vrnitvi v domovino (leta 1944). Z romanom *Prgišče robidnic* se znova obrne k literaturi in tam namerava tudi ostati, če smemo verjeti izjavam, ki jih zadnja leta večkrat ponavlja.

V Italiji, pa tudi zunaj nje, uživa Silone sloves enega največjih italijanskih sodobnih pisateljev. Prezgodaj je še, da bi mogli zanesljivo presoditi, ali bo tudi zgodovina potrdila ta sloves ali ne, lahko pa rečemo, da nam zas pisatelj v svojih delih izredno živo in plastično pričarati pred oči abruško vas in življenje njenih prebivalcev, ki jih tare najbolj črna revščina in jim ni prizaneseno z najhujšimi nadlogami. Podoba tega življenja je v vpijočem nasprotju z uradno resnico o slikoviti in čudoviti deželi, kjer kmetje pojejo v veselih zborih, ko hodijo na delo, po bližnjih grmovjih pa gostolé slavčki. — »V Fontamari« (in vobče v krajih, ki jih opisuje Silone) »sploh ni gozdičkov.« zapiše v uvodu v to delo pisatelj sam. »Hribi so pusti in goli. O slavčkih ni sledu; domača govorica sploh nima besede zanje. Kmetje ne pojejo, ne v zborih ne sami zase, še celo takrat ne, kadar so pijani.« V teh krajih otroci trumoma umirajo, ljudje pa obupujejo tudi nad božjo previdnostjo, ko so nad človeško že zdavnaj.

Poleg te stare resnice o južnoitalijanski vasi nam pisatelj odgrinja tudi tisto »novo«, kar je v to vas vnesel ali vsaj skušal vnesti fašizem. V svojih delih nam z večšo roko poustvarja vzdušje strahu, ki ga je ubogim kmetičem znal pognati v kōsti in mozeg fašistični režim, oprt na moralno pokvarjenost najslabših državljanov. Tudi v to vas je že prodrlo geslo, da moraš prodajati svojo dušo, če hočeš živeti, neodkritosrčnost pa je kot nečisti duh Judeža Iškarijota do kraja zastupil a odnose med ljudmi in iznakazila značaje. Toplo človečnost, s katero pisatelj plete in razpleta drobno usodo malih ljudi, zamenja jedek, včasih tudi trpek posmeh, kadar mu je opisovati preroditelje« te vasi, veljake in mogočnjake, pokvarjence in slabiče, in kadar mu je odkrivati vso abotnost, s katero je fašistični režim uvajal »novi red« na vas.

Te strani pisateljevega dela so žive, v njih se kaže vsa odlika in večšina Silonejevega pisanja. Kadar ostane v svoji vasi in pri svojih kafonih, kadar mu je poustvariti moreče vzdušje, v katerem je dežela životarila pod fašizmom, potem lahko pričakujemo, da homo dobili lep roman, enovit po zamisli in izvedbi, kakor je na primer *Fontamara*, ki je po vsej pravici pisatelju prinesla evropski sloves. Prav tako žive so mnoge strani v drugih njegovih delih. A v teh delih včasih pisatelja, oblikovalca življenja, prerase politični delavec, ki bi rad z literaturo reševal probleme, katerih niti kot človek niti kot pisatelj ni znal razvozlati. Tako je na primer Pietro Spina, ki v romanu *Vino in kruh* nastopa večidel v preobleki duhovnika don Paola Spade, zanimivejši prej zato, ker v njem lahko prepoznamo pisatelja in njegov mladostni idealizem v boju s kruto resničnostjo tiranije in prve znake

razočaranja zaradi konformizma strankinega vodstva, kakor pa osebo, ki jo je spočela pisateljeva ustvarjalna fantazija in ki zdaj živi svoje lastno življenje. V *Prgišču robidnic* je ta težnja po slabo prikriti osebni izpovedi še bolj poudarjena. Modrovanja je več, a manj življenja.

Vprašanje je torej, če ob upoštevanju skopo odmerjenega števila prevodov, ki si jih Slovenci iz čisto ekonomskih razlogov lahko privoščimo, ne utegne biti preveč, da smo izdali zdaj že tretje delo istega pisatelja, ko dela drugih, morda celo pomembnejših italijanskih pisateljev — drugim ne bi posegal — niti ne poznamo. Okolje, kjer se gode vsi Silonejevi romani, so revne hribovske vasi v Abruzzih. Kaj zato, če se tej vasi v nekem romanu reče *Fontamara*, v drugem pa *Fossa* ali *Pietrasecca*. Čas dogajanja: *sodobnost*; *Fontamara* — prvo desetletje fašističnega režima, *Vino in kruh* — čas pred napadom na Abesinijo, *Seme pod snegom* — Abruzzi pred drugo svetovno vojno, *Prgišče robidnic* — Abruzzi po drugi vojni. Nastopajoče osebe: abruški kafoni, predstavniki oblasti na vasi, borci proti tej oblasti. Ne po tematici torej in ne oblikovno nam nova knjiga ne prinaša nič bistveno novega, čeprav bi ji osebno dal prednost pred »Prgiščem robidnic«.

Prevod se povečini lepo bere, vendar so se kvalitete prevajalke Mare Voduškovne v mnogočem bolj pokazale pri Vittorinijevih *Pogovorih na Siciliji*. Včasih se ne morem znebiti vtisa, da na nekaterih mestih ni bilo tiste potrebne zadnje politure, ki dá prevodu blesk in enovitost. Nekaj manjših nerodnosti — skoraj vsak prevajalec jih kaj zagreši — je komaj vredno omenjati.

Na str. 35 v napačni zvezi uporabljen glagol *izblebetati*, *svetilka na olje* — str. 45 — je lahko oljenka, oljnica, se prime *za telo* — str. 49 — je nerodno, proti *slabim urokom* — str. 55 — slabim lahko izpustimo, *postanem nor* — str. 100 — še znorim; na str. 216 je *Lissa* naš pošteni dalmatinski otok *Vis*, *preračunane* svinje so najbrž preračunljive svinje, beseda prej uide z jezika kakor *zbeži čez usta* — str. 244. Na str. 257 beremo na primer takle stavek: *Ženska je po obrazu in po rokah vsa bela od moke*, ki se praši, ko enakomerno premika sito. Če še omenimo, da prevajalka včasih nepravilno prevaja italijanski konjunktiv v odvisnih stavkih, potem sem opravil z manjšimi napakami, ki se rade vrinejo v prevod. Nisem pa si na jasnem, kam naj prištejem na primer na str. 114 stavek — ni prav nič *za napraviti*, ali nekje drugje — umrl je *na tifusu*. Prav rad bi ga uvrstil med lapsuse, če ne bi bila na več mestih v prevodu očita težnja po nekaterih reformah slovenskega književnega pisanja, ki me nehote spominjajo na poskuse avguštince Marka Pohlina. Tudi sam sem mnenja, da slovenščino večkrat vklepajo v pretesne okove in da ji puste hoditi ob prekratkem priponu, vendar je strmina, na katero, bi človek dejal, skuša potisniti ta jezikovni voz naša prevajalka, še mnogo bolj nevarna. Če mu pustimo zdrkniti po klancu, potem ne vemo, kje se bo ustavil. Toda podrobnejše razpravljanje o tej zadevi bi ne sodilo več v okvir mojega kratkega poročila.

N. Košir